

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Eduskunta
Puolustusvaliokunta

9.10.2018

TEM/22/00.01.02/2018

Viite: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annetun lain kumoamisesta ja asevelvollisuuslain 3 §:n muuttamisesta (HE 139/2018 vp)

Asiantuntijalausunto

Puolustusvaliokunta on pyytänyt työ- ja elinkeinoministeriöltä kirjallista asiantuntijalausuntoa koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annetun lain kumoamisesta ja asevelvollisuuslain 3 §:n muuttamisesta (HE 139/2018 vp). Työ- ja elinkeinoministeriö lausuu toimialansa osalta kunnioittavasti seuraavaa:

Työ- ja elinkeinoministeriön tehtäviin kuuluu siviilipalveluksen johtaminen, ohjaaminen ja kehittäminen ja näihin liittyen siviilipalveluslainsäädännön valmistelu. Esityksessä ehdotettavalla lailla Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annetun lain kumoamisesta on eräiltä osin merkitystä siviilipalvelusjärjestelmän kannalta.

Siviilipalvelus on osa perustuslain 127 §:n mukaista maanpuolustusvelvollisuutta. Perustuslain 127 §:n 2 momentin mukaan oikeudesta saada vakaumuksen perusteella vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen säädetään lailla.

Siviilipalveluslain (1146/2007) 1 §:n mukaan laissa säädetään maanpuolustusvelvollisuuteen perustuvasta siviilipalvelusvelvollisuudesta. Siviilipalveluksen suorittamisen edellytyksenä oleva vakaumusehto ilmenee pykälän 2 momentista, jonka mukaan asevelvollinen, jonka vakaumuksen perustuvat syyt estävät häntä suorittamasta asevelvollisuuslaissa (1438/2007) säädettyä palvelusta, vapautetaan sen suorittamisesta ja määrätään suorittamaan siviilipalvelusta niin kuin tässä laissa säädetään. Pykälän 3 momentista ilmenevällä tavalla siviilipalveluslakia sovelletaan myös naiseen, joka hakeutuu siviilipalvelukseen naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) 4 §:n 1 momentissa säädetyn määräjän jälkeen.

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annettu laki (645/1985, jäljempänä *Jehovan todistajien vapautuslaki*). Esityksen mukaan lain kumoamisen myötä kaikkia uskonnollisia ja muita vakaumuksia kohdeltaisiin asevelvollisuuden suhteen perustuslaissa edellytetyllä

tavalla yhdenvertaisesti. Ehdotetun Jehovan todistajien vapautuslain kumoamisen ja asevelvollisuuslain 3 §:n muuttamisen myötä kaikkien asevelvollisten, mukaan lukien Jehovan todistajien yhdyskuntaan kuuluvien henkilöiden olisi hakeuduttava joko asevelvollisuuslaissa säädettyyn varusmiespalvelukseen tai siviilipalveluslaissa säädettyyn siviilipalvelukseen. Hallituksen esityksen mukaan Jehovan todistajien suhtautuminen aseellisen palveluksen suorittamiseen on kuitenkin edelleen erittäin kriittinen, joten varusmiespalvelus tuskin tulee harvinaisia yksittäistapauksia lukuun ottamatta kyseeseen. Jatkossa Jehovan todistajat valitsisivat siten todennäköisemmin siviilipalveluksen kuin varusmiespalveluksen suorittamisen.

Esityksessä tuodaan esiin, että Jehovan todistajien vapautuslain perusteella myönnetään vuosittain noin 70 – 130 vapautusta asevelvollisuuden suorittamisesta rauhan aikana. Mainittu vuosittainen lisäys siviilipalvelusvelvollisten määrässä olisi työ- ja elinkeinoministeriön arvioin mukaan sovittavissa siviilipalveluskeskuksessa vuosittain peruskoulutusjaksolla koulutettavien siviilipalvelusvelvollisten määrään, eikä edellyttäisi lisäresurssitarpeita siviilipalveluskeskukselle. Siviilipalveluskeskus kouluttaa neljä viikkoa kestäväällä peruskoulutusjaksolla noin 1400 – 1600 siviilipalvelusvelvollista vuodessa.

Mikäli asevelvollinen kieltäytyy suorittamasta varusmiespalvelusta eikä hae siviilipalvelukseen, hänet tuomitaan asevelvollisuuslain 118 §:n mukaan asevelvollisuudesta kieltäytymisestä rangaistukseen siten kuin siviilipalveluksesta kieltäytymisestä säädetään siviilipalveluslaissa. Siviilipalveluslain 74 §:n mukaan siviilipalvelusvelvollinen, joka jättää saapumatta lain 3 §:ssä tarkoitettuun peruskoulutukseen tai työpalveluun, lopettaa sen tai ilmoittaa kirjallisesti kieltäytyvänsä siviilipalveluksesta, on tuomittava siviilipalveluksesta kieltäytymisestä vankeuteen ajaksi, joka vastaa puolta hänen jäljellä olevasta palvelusajastaan. Käytännössä moni siviilipalveluksesta kieltäytynyt suorittaa rangaistuksensa rikoslain (39/1889) 6 luvun 11 a §:n mukaisena valvontarangaistuksena.

Hallituksen esityksessä todetulla tavalla Jehovan todistajien vapautuslain kumoamiseen voisi todennäköisesti liittyä myös mahdollinen epätoivottu vaikutus asevelvollisuudesta kieltäytyjien, eli niin sanottujen totaali-kieltäytyjien määrän kasvusta. Esityksen mukaan jotkut Jehovan todistajista pitävät ongelmallisena siviilipalveluksen liitántää perustuslain 127 §:ssä tarkoitettuun maanpuolustusvelvollisuuteen, minkä vuoksi Jehovan todistajat voivat päätyä kieltäytymään myös siviilipalveluksesta omantunnon syistä. Esityksessä todetulla tavalla on mahdotonta arvioida etukäteen, kuinka suuri osa Jehovan todistajista suorittaisi siviilipalveluksen ja kuinka suuri osa kieltäytyisi siitä. Työ- ja elinkeinoministeriö yhtyy tähän arvioon ja näkemykseen.

Hallituksen esityksessä tuodaan esiin, että siviilipalvelus on siviilipalveluslain mukaan mahdollista suorittaa myös uskonnollisessa yhteisössä. Palveluspaikkoja koskevan siviilipalveluslain 8 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan palveluspaikkana voi toimia uskonnonvapauslain (453/2003) 2 §:ssä tarkoitettu uskonnollinen yhdyskunta tai sen seurakunta. Samassa yhteydessä on kuitenkin otettava huomioon siviilipalveluslain 9 §, jossa säädetään siviilipalveluspaikkahakemuksen käsittelystä ja siviilipalveluspaikkaoikeuden peruuttamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan haettaessa siviilipalveluspaikaksi hakemukseen tulee sisältyä tarpeelliset tiedot hakijan edellytyksistä selviytyä siviilipalveluspaikalta edellytettävistä taloudellisista ja hallinnollisista velvoitteista. Säännöksen esitöissä (HE 140/2007 vp, s. 35) todetulla tavalla tämä tarkoittaa käytännössä muun

muassa taloudellisen aseman tarkistamista ja henkilökunnan riittävyyden ja ympärivuotisen työjohtovastuun varmistamista. Siviilipalveluspaikkahakemusta ei tule hyväksyä, jos hakijan edellytykset vastata taloudellisista, valvonnallisista tai muista velvoitteista siviilipalveluslain mukaisesti ovat epävarmat tai puutteelliset. Myös Jehovan todistajien seurakuntien on täytettävä palveluspaikalta vaadittavat edellytykset voidakseen toimia palveluspaikkana.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kolmen kuukauden pituinen siirtymäaika, jonka kuluessa Jehovan todistajiin kuuluva henkilö voisi hakea kertaluonteista vapautusta asevelvollisuuden suorittamisesta rauhan aikana. Mahdollisuus vapautuksen hakemiseen olisi kaikilla niillä, joille on myönnetty tai jotka ovat hakeneet vapautuslain mukaista lykkäystä ennen kumoamislain voimaantuloa. Kolmen kuukauden siirtymäajan jälkeen vapautusta ei enää voitaisi myöntää kenellekään.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää ehdotettua siirtymäsäännöstä tarpeellisenä turvaamaan lainsäädännön pysyvyyteen liittyviä oikeudellisia odotuksia henkilöille, jotka ovat hakeneet lykkäystä ase- ja siviilipalveluksesta Jehovan todistajien vapautuslain nojalla. Ministeriön näkemyksen mukaan ehdotettu mahdollisuus hakea kertakaikkista vapautusta asevelvollisuuden suorittamisesta rauhan aikana kolmen kuukauden kuluessa lain voimaantulosta on kuitenkin suhteellisen lyhyt aika ottaen huomioon se, ettei lain voimaantulon ajankohta ole etukäteen tiedossa ja se, että lainsäädännön muuttumisesta voi kuitenkin olla sen vaikutuspiirissä olevalle yksittäiselle henkilölle merkittäviä vaikutuksia, kuten opintoihin tai työssäkäyntiin liittyen. Mahdollista on myös, etteivät kaikki kertakaikkiseen vapautukseen oikeutetut henkilöt huomaa hakea vapautusta ajoissa. Mikäli kolmen kuukauden siirtymäaika todetaan riittäväksi, on ehdotettujen lakien tullessa voimaan tärkeää huolehtia riittävästä ja monikanavaisesta tiedottamisesta huomioiden erityisesti kyseessä oleva yhdyskunta.

Elli Nieminen
Erityisasiantuntija

Sami Teräväinen
Hallitussihteeri